

ПРОДОВОЛЬЧА БЕЗПЕКА ЛЮДСЬКОГО РОЗВИТКУ

*О. В. Овсієнко, кандидат економічних наук, доцент
Національний університет «Юридична академія України
імені Ярослава Мудрого»*

Стале забезпечення продовольством не тільки гарантує фізичне існування людини, а й становить основу соціально-політичної стабільності у суспільстві. На жаль в Україні, незважаючи на значний аграрний потенціал, параметри продовольчої безпеки далекі від оптимальних. За даними щорічних моніторингів продовольчої безпеки, які здійснюються Міністерством економіки України, основними проблемами у цій сфері залишаються незбалансованість харчування, зростаюча імпортозалежність за окремими товарними групами, низька економічна доступність продовольства.

Незадовільні показники продовольчої безпеки можна розглядати як результат, з одного боку, низького рівня реальних доходів населення, а з другого – деструктивних явищ у внутрішній пропозиції продуктів харчування (зниження обсягів виробництва за окремими продуктами, імпортна експансія, переорієнтація частини виробників на зовнішній ринок). На нашу думку, згадані явища стали наслідком несприятливих змін в інституційному середовищі, які відбулися під час реформування аграрних відносин. Серед них слід виділити:

– *концентрацію землекористування, формування надвеликих корпоративних структур в агробізнесі.* Цей процес двоїсто впливає на продовольчу безпеку. З одного боку, зростають продуктивність праці, ступінь механізації, збільшуються можливості залучення інвестицій. З другого боку, аграрні корпорації орієнтуються переважно на експорт, що скорочує пропозицію на внутрішньому ринку, посилює ризики інфляції;

– *відсутність ефективних інститутів, які б сприяли вирівнюванню умов відтворення для різних форм господарювання.* Під час розпаювання земель дрібнотоварні господарства перетворилися на головну продуктивну силу сільського господарства, яка забезпечує до 60 % продукції. Однак вони об'єктивно неспроможні протистояти корпоративним формам агробізнесу. З огляду на це доцільно було б змістити акценти у державній аграрній політиці з обмеження концентрації землекористування на вирівнювання умов відтворення, у тому числі шляхом нормативно-правового забезпечення кооперативних форм господарювання;

– *асиметрію ринку оренди землі, на якому набагато більше орендодавців, ніж орендарів.* Неконкурентний характер ринку в сполученні з концентрацією землекористування викривлює розподіл доходів у суспільстві, стає причиною прихованої експлуатації землевласника;

– *спотворений характер рентних відносин:* домінування короткотермінової оренди, занижена орендна плата. Основний ризик короткотермінової

оренди – відсутність мотивації щодо капіталовкладень у підвищення продуктивності земельних ділянок, відтворення землі як ресурсу;

– *незавершеність інституційних перетворень в аграрному секторі, законодавча неврегульованість земельних відносин*. Реформування власності не супроводжується належним правовим забезпеченням: відсутній повноцінний земельний кадастр, недостатньо регламентованою є соціальна функція земельної власності, не розв'язується проблема охорони землі як національного багатства. Розбіжності у формальному та фактичному статусах земельної власності змушують використовувати сурогатні форми обміну правочинностями (договори позики, дарування замість купівлі-продажу), що зумовлює тінізацію земельних відносин;

– *неефективність інститутів та механізмів, які формують вітчизняний ринок сільськогосподарської продукції*. Більшість каналів збування продукції монополізовано посередниками, практично відсутня розвинена інфраструктура доведення продукції до споживача, регіональні ринки послуг з перероблення продукції є олігополіями. Розв'язання цих проблем пов'язано з формуванням кооперативних каналів збування, але вітчизняне законодавство не орієнтовано на таку форму господарювання.

Нейтралізація інституціональних загроз має передбачати більш жорстку нормативну регламентацію відносин власності на землю, посилення соціальної функції земельної власності. Від того, наскільки успішно вдасться реалізувати зазначені завдання в остаточній редакції Закону України «Про ринок земель», залежатимуть майбутні параметри продовольчої безпеки країни.

ПРІОРИТЕТНИЙ РОЗВИТОК ВІТЧИЗНЯНОГО АПК – ГОЛОВНИЙ ЧИННИК ГАРАНТУВАННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ

*О. В. Роздайбіда, кандидат економічних наук, доцент
Національний університет «Юридична академія України
імені Ярослава Мудрого»*

Пріоритетність розвитку агропромислового комплексу та соціального розвитку села в національній економіці зумовлюється винятковою значущістю та незамінністю вироблюваної продукції сільського господарства в життєдіяльності людини і суспільства, потребою відродження селянства як господаря землі, носія моралі та національної культури. Отже, АПК є основною цариною створення життєдіяльних умов не тільки для мешканців села, а й для всіх людей, незалежно в якій – матеріальній, обслуговуючій або духовній суспільній діяльності вони перебувають.

Актуальність проблеми пріоритетного розвитку АПК і гарантування продовольчої безпеки не знижується ні зі зміною світової політичної системи, ні